

Олексій Олексійович КОСТЕНКО
(до 80-річчя від дня народження)

27 травня 2026 року виповнилося 80 років від дня народження Олексія Олексійовича Костенка — знаного вченого, кандидата фізико-математичних наук, старшого наукового співробітника, багаторічного заступника головного редактора журналів «Радіофізика та електроніка» та «Радіофізика і радіоастрономія». Його ім'я по праву посідає гідне місце серед тих, хто своєю працею, інтелектом і відданістю справі формував і зміцнював авторитет української радіофізичної науки.

Олексій Олексійович народився 27 травня 1946 року в Харкові — місті потужних наукових традицій, високої університетської культури та інженерної думки. Саме тут формувався його характер, світогляд і професійне покликання.

У 1969 році він закінчив радіофізичний факультет Харківського державного університету імені О.М. Горького (зараз Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна) за спеціальністю «радіофізика та електроніка». Навчання в одному з провідних наукових осередків країни стало для молодого фахівця міцною школою знань, вимогливості до себе та глибокої поваги до наукової істини.

Після завершення університету Олексій Олексійович працював у спеціальному конструкторському бюро Харківського заводу «Комунар», потім — у Харківському інституті радіоелектроніки. Водночас він не полишав активної наукової діяльності, зберігаючи тісний зв'язок із науковими наставниками та колегами. З 1974 року його професійна доля нерозривно пов'язана з Інститутом радіофізики та електроніки ім. О.Я. Усикова НАН України та з Радіоастрономічним інститутом НАН України, де він упродовж десятиліть сумлінно й натхненно працює на благо вітчизняної науки. З 1986 року обіймає посаду старшого наукового співробітника.

Основним напрямом наукової діяльності Олексія Олексійовича стала радіофізика міліметрового діапазону — складна й надзвичайно перспективна галузь сучасної науки. У 1970–1980-х роках ним було розроблено низку квазіоптичних пристроїв, зокрема невзаємні феритові вентиля і циркулятор, а також напівпровідниковий комутатор каналів оптронного типу. На час створення ці технічні рішення не мали аналогів у світовій практиці, що свідчило про високий рівень досліджень й інженерної думки автора. Логічним підсумком цього етапу став успішний захист у 1983 році кандидатської дисертації, виконаної під науковим керівництвом видатних учених О.О. Третьякова та В.П. Шестопалова. Це була вагома віха на шляху становлення дослідника, який поєднав фундаментальну глибину мислення з рідкісним хистом до практичного втілення наукових ідей.

Значну частину його робіт присвячено створенню експериментальних радіолокаційних систем короткохвильової частини міліметрового діапазону для вивчення закономірностей поширення та розсіяння радіохвиль наземними об'єктами. Отримані результати згодом було використано під час розроблення систем керування та

наведення протитанкового ракетного комплексу «Хризантема». Так наукові ідеї, народжені в лабораторії, набували реального прикладного значення. У 1980-х роках Олексій Олексійович здійснив цикл досліджень, спрямованих на пошук нових можливостей генерації та приймання електромагнітних хвиль міліметрового та субміліметрового діапазонів. У результаті цих робіт уперше експериментально було виявлено низку нелінійних високочастотних ефектів при взаємодії випромінювання з напівпровідниковою надграткою. Ці дослідження стали важливим внеском у розвиток сучасної електродинаміки та фізики твердого тіла.

У непрості 1990-ті роки, коли вітчизняна наука переживала серйозні випробування, Олексій Олексійович не лише зберіг творчу активність, а й спрямував свій досвід на вирішення актуальних прикладних завдань. Його діяльність була пов'язана з розробленням радіотехнічних систем надблизької радіолокації, зокрема безконтактних датчиків для дистанційного контролю технологічних процесів. Ці роботи успішно реалізовано в межах міжнародних контрактів із Німеччиною, Китаєм та Кореєю.

Багаторічний науковий досвід учений узагальнив у численних публікаціях. Олексій Олексійович є автором і співавтором понад 130 наукових праць, серед яких більше 70 журнальних статей, три монографії та розділи в колективних виданнях. Його роботи відзначаються точністю викладу, глибиною аналізу та високою науковою культурою. Вони добре відомі фахівцям як в Україні, так і за її межами.

Окрему сторінку його діяльності становить інтерес до історії науки. Досліджуючи витoki й розвиток радіофізики та радіоастрономії в Харкові та в Україні, він повертав із забуття важливі імена, події та здобутки. У цій праці особливо виразно виявляються його шляхетне ставлення до попередників, історична відповідальність і розуміння безперервності наукової традиції.

Плідно поєднуючи дослідницьку працю з організаційною діяльністю, Олексій Олексійович упродовж багатьох років самовіддано виконував обов'язки вченого секретаря Наукової ради НАН України з проблематики міліметрових і субміліметрових електромагнітних хвиль. Він один із

натхненників і організаторів міжнародних харківських симпозіумів MSMW, що на десятиліття стали авторитетним майданчиком для наукового спілкування фахівців із різних країн світу.

Великою і дуже важливою частиною наукової та видавничої діяльності О.О. Костенка є його більш ніж 30-річна робота на дуже відповідальних посадах — заступника головного редактора та виконавчого редактора — у журналах «Радіофізика і радіоастрономія» та «Радіофізика та електроніка», які за його доцільною ініціативою в 2022 році було об'єднано в один — «Радіофізика і радіоастрономія».

Його вміння донести свою точку зору, зрозуміти свого опонента, прийти до компромісу допомагають уникати складних ситуацій, створюють здорову атмосферу для роботи в редакції, багато разів допомагали у вирішенні важливих питань, зокрема з ВД «Академперіодика», Науково-видавничою Радою України.

Завдяки непересічній ерудиції та широті наукових інтересів, які поєднуються з високим професіоналізмом і невтомною працею Олексія Олексійовича, журнал досяг значних успіхів, увійшов до категорії «А» Переліку наукових фахових видань України та до третього квартиля в Міжнародній базі даних Scopus. Саме завдяки компетентності, принциповості, мудрості ювіляра журнал здобув заслужений авторитет серед наукової спільноти України та далеко за її межами.

Втім, найвищу шану викликають не лише професійні здобутки Олексія Олексійовича, а й його людські риси. Колеги та друзі знають його як інтелігентну, доброзичливу, чуйну людину, надійного товариша, мудрого порадника, співрозмовника високої культури. Йому притаманні тактовність, внутрішня гідність, скромність і щира повага до людей. Саме тому поруч із ним завжди панують атмосфера довіри, взаєморозуміння та щирої приязні.

У день славного ювілею колеги, друзі, учні та однодумці сердечно вітають Олексія Олексійовича Костенка, бажають йому міцного здоров'я, душевної гармонії, родинного тепла, невичерпної енергії та нових творчих звершень. Нехай і надалі плідна праця приносить радість, а поруч завжди будуть люди, які щиро цінують, поважають і люблять його.